BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KASBGA NISBATAN IJODIY MUNOSABATLARNI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ОТНОШЕНИЯ К ПРОФЕССИИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ КАК АКТУАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

DEVELOPING A CREATIVE ATTITUDE TOWARD THE PROFESSION IN FUTURE TEACHERS AS A RELEVANT PEDAGOGICAL PROBLEM

Abdusalimova Ma'muraxon Anvarjon qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilarda kasbga nisbatan ijodiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirishning nazariy asoslari yoritilgan. Muallif ijodiy munosabatning mohiyati, uning tarkibiy qismlari va pedagogik faoliyatdagi ahamiyatini tahlil qiladi. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kasbiy ijodkorligini oshirishga xizmat qiladigan pedagogik shart-sharoitlar va usullar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, ijodiy munosabat, bo'lajak o'qituvchi, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik muammo, kasbiy rivojlanish.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические основы формирования и развития творческого отношения к профессии у будущих учителей. Автор анализирует сущность творческого отношения, его структурные компоненты и значение в педагогической деятельности. Также предлагаются педагогические условия и методы, способствующие повышению профессионального творчества студентов в вузах.

Ключевые слова: творчество, творческое отношение, будущий учитель, профессиональная подготовка, педагогическая проблема, профессиональное развитие.

Annotation: This article examines the theoretical foundations of forming and developing a creative attitude toward the profession in future teachers. The

author analyzes the essence of a creative attitude, its structural components, and its significance in pedagogical activity. The article also proposes pedagogical conditions and methods that help increase students' professional creativity in higher education institutions.

Keywords: creativity, creative attitude, future teacher, professional training, pedagogical problem, professional development.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimini isloh qilish sharoitida o'qituvchi shaxsiga va uning kasbiy tayyorgarligiga qo'yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda. Zamonaviy o'qituvchi tayyor bilimlarni yetkazuvchi emas, balki yangi pedagogik yechimlarni izlab topadigan, o'z faoliyatiga ijodiy yondashadigan mutaxassis bo'lishi kerak. Axborot hajmi tez o'sayotgan, o'quvchilarning ehtiyojlari xilma-xillashgan bir davrda an'anaviy, qolipga solingan yondashuv o'z samarasini yo'qotmoqda. Shu sababli bo'lajak o'qituvchilarda kasbga nisbatan ijodiy munosabatlarni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammolardan biriga aylanmoqda. Ijodiy munosabat o'qituvchining kasbiy motivatsiyasi, mustaqil fikrlashi, yangilikka intilishi va o'z faoliyatini doimiy takomillashtirishga tayyorligida namoyon bo'ladi.

Biroq amaliyotda talabalar ko'pincha ta'limning an'anaviy shakllari doirasida tayyorlanadi, bu esa ularning ijodiy imkoniyatlarini to'liq ochishga to'sqinlik qiladi. Pedagogik amaliyotning qisqaligi, ijodkorlikni baholash mezonlarining yetarli emasligi va faol o'qitish usullarining kam qo'llanilishi muammoni yanada chuqurlashtiradi. Amaliy pedagogik jarayon xilma-xil va murakkab bo'lib, nazariyaga mos kelmaydigan vaziyatlar tez-tez uchraydi, shu sababli o'qituvchidan puxta tayyorgarlik bilan birga ijodkorlik ham talab etiladi. 1 Bu yerda Abdurahimova, Mavlonova: pedagogik mahorat va ijodkorlik o'qituvchi uchun qanchalik zarurligini ochib beradi. Amaliy jarayon nazariyaga mos kelmaydigan

1 Abdurahimova D.A., Mavlonova R.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.

vaziyatlarga to'la bo'lgani uchun o'qituvchidan keng bilim, amaliy tayyorgarlik va ijodkorlik talab etilishini ta'kidlaydi.

Maqolaning maqsadi bo'lajak o'qituvchilarda kasbga nisbatan ijodiy munosabatlarni rivojlantirishning pedagogik asoslarini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

- ijodiy munosabat tushunchasining mohiyatini ochib berish;
- uning tarkibiy qismlarini aniqlash;
- rivojlantirishning pedagogik shart-sharoit va usullarini asoslash.

ASOSIY QISM

Ijodiy munosabatning mohiyati - Pedagogik adabiyotlarda ijodkorlik shaxsning yangi, original va ijtimoiy ahamiyatga ega narsa yaratishga qaratilgan faoliyati sifatida talqin etiladi. Kasbga nisbatan ijodiy munosabat esa o'qituvchining o'z mehnatiga faqat majburiyat sifatida emas, balki o'zini namoyon qilish, yangilik yaratish va shaxsiy rivojlanish vositasi sifatida qarashida ifodalanadi. Bunday munosabat kasbiy faoliyatga qiziqish, mas'uliyat va ichki motivatsiya bilan uzviy bog'liq. Bo'lajak o'qituvchida ijodiy munosabat shakllanishi uchun u o'qitish jarayonini standart qoliplar yig'indisi emas, balki doimiy izlanish va tajriba maydoni deb tushunishi lozim. Har bir dars, har bir o'quvchi noyob pedagogik vaziyat yaratadi va bu vaziyatlarda tayyor yechim ko'pincha yetarli bo'lmaydi. Ijodiy munosabatning tarkibiy qismlari - Tadqiqotchilar ijodiy munosabatni odatda quyidagi tarkibiy qismlar orqali ko'rib chiqadilar:

Motivatsion qism: kasbga qiziqish, o'z ustida ishlashga va yangilik yaratishga intilish.

Bilim qismi: pedagogika, psixologiya va fan metodikasi bo'yicha puxta bilimlar, ijodkorlik nazariyasini tushunish.

Faoliyat qismi: nostandart vaziyatlarda qaror qabul qilish, zamonaviy metod va texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalari.

Shaxsiy qism: mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik, tanqidiy yondashuv va refleksiya qobiliyati.

Pedagogik ta'lim jarayonida talabaning faolligi, mustaqilligi va ijodkorligini oshirish pedagogik texnologiyalarni qo'llashning muhim maqsadlaridan biridir.2 Pedagogik texnologiyalar va mahorat asoslarini, o'qituvchi faoliyati turlarini, pedagogik munosabat va madaniyat masalalarini yoritadi. Bunda talabaning faolligi, mustaqilligi va ijodkorligini oshirish muhim maqsad sifatida ko'rsatiladi.

Ijodiy munosabatni rivojlantirishdagi muammolar - Amaliyotda bir qator muammolar kuzatiladi. Birinchidan, ta'lim jarayonida talabaning faol ishtirokidan ko'ra ma'ruza va yodlashga urg'u beriladi. Ikkinchidan, pedagogik amaliyot ko'pincha qisqa muddatli bo'lib, talaba mustaqil ijodiy qaror qabul qilish imkoniga ega bo'lmaydi. Uchinchidan, ijodkorlikni baholash mezonlari yetarlicha ishlab chiqilmagan, shu sababli bu sifat tizimli rivojlantirilmaydi. Ijodiy munosabatni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarida ham kuzatiladi. Tadqiqotlar va amaliyot tajribasi bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy munosabatni rivojlantirish quyidagi pedagogik shart-sharoitlar ta'minlanganda samarali bo'lishini ko'rsatadi, ta'lim jarayonida ijodiy muhit yaratish, ya'ni talaba o'z fikrini erkin bildira oladigan va xato qilishdan qo'rqmaydigan muhitni shakllantirish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uzviy bog'lash, talabaning faol ishtirokiga asoslangan o'qitish shakllaridan foydalanish, kasbiy faoliyatga ichki qiziqishni oshiruvchi motivatsion vaziyatlar yaratish, ijodiy yutuqlarni baholashning aniq mezonlarini ishlab chiqish.

Ijodiy munosabatni rivojlantirish usullari - Muammoli ta'lim talabani tayyor javob olishga emas, balki mustaqil izlanishga undaydi. Nostandart pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish talabada tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Loyiha ishlari talabaga dars ishlanmasi, o'quv materiali yoki innovatsion metod yaratish imkonini beradi. Bunda u o'z g'oyasini amalda sinab ko'radi va natija uchun

2 Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.

mas'uliyatni his qiladi. Pedagogik mahorat egasi bo'lish uchun o'qituvchi o'zida ilg'orlik, novatorlik va ijodkorlikni birga shakllantirishi lozim. 3 Pedagogik mahoratni egallashda o'qituvchi ilg'orlik, novatorlik va ijodkorlikni o'zida mujassamlashi kerakligini yozadi. Fanning maqsadlaridan biri bo'lajak o'qituvchilarda ijodkorlikni tarbiyalash ekani ko'rsatilgan.

Interfaol usullar, ya'ni keys-stadi, munozara, rolli o'yinlar va ishbilarmonlik o'yinlari talabaning muloqot, qaror qabul qilish va jamoada ishlash ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Pedagogik amaliyot va mikro-darslar talabaga real yoki unga yaqin sharoitda o'z ijodiy imkoniyatlarini namoyon qilish va tajriba to'plash imkonini beradi. Refleksiv faoliyat, masalan, refleksiv kundalik yuritish yoki o'z darsini tahlil qilish talabada o'z faoliyatini baholash va takomillashtirish odatini shakllantiradi. Treninglar va ijodiy ustaxonalar ijodiy qobiliyatni ochish, to'siqlarni yengish va yangi g'oyalarni generatsiya qilishga xizmat qiladi.

Muhokama - Bu usullarning ta'siri ularni alohida emas, tizimli qo'llashda yaqqol seziladi. Masalan, loyiha ishi refleksiya bilan, interfaol mashg'ulot esa amaliyot bilan uyg'unlashganda talabada ijodiy munosabat izchil shakllanadi. Shuningdek, o'qituvchining o'zi ijodiy faoliyat namunasini ko'rsatishi muhim: talaba ko'pincha o'zi ko'rgan o'qitish uslubini keyinchalik o'z faoliyatida takrorlaydi.

XULOSA

Olib borilgan tahlil bo'lajak o'qituvchilarda kasbga nisbatan ijodiy munosabatlarni rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta'limning dolzarb vazifalaridan biri ekanini ko'rsatdi. Ijodiy munosabat kasbiy motivatsiya, bilim, faoliyat va shaxsiy sifatlarni o'z ichiga olgan murakkab tuzilma bo'lib, uning shakllanishi ta'lim jarayonining mazmuni va tashkil etilishiga bevosita bog'liq.

Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi. Ijodiy munosabat o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi va pedagogik mahoratini belgilovchi muhim

3 Axmedjanov M.M., Xo'jaev B.Q., Hasanova Z.D. Pedagogik mahorat. – „Toshkent'' nashriyoti.

omildir. An'anaviy ta'limning ustuvorligi, pedagogik amaliyotning qisqaligi va baholash mezonlarining yetarli emasligi ijodiy munosabat rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Ijodiy muhit yaratish, nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish, faol o'qitish shakllaridan foydalanish samarali pedagogik shart-sharoitlar hisoblanadi. Muammoli ta'lim, loyiha ishlari, interfaol usullar, pedagogik amaliyot, refleksiv faoliyat va treninglar tizimli qo'llanganda yuqori natija beradi. Kelgusida ijodiy munosabatni baholash mezonlarini ishlab chiqish va bu usullarning samaradorligini tajriba-sinov orqali tekshirish istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahimova D.A., Mavlonova R.A. Pedagogik mahorat: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012. – 240 b.
2. Amirqulova G.E. Bo'lajak o'qituvchilarda kognitiv yondashuv asosida pedagogik ijodkorlikni rivojlantirishning pedagogik jihatlari // International Sciences, Education and New Learning Technologies. – Toshkent, 2025. – 2(7). – B. 62–66. – DOI: 10.5281/zenodo.17484096.
3. Axmedjanov M.M., Xo'jaev B.Q., Hasanova Z.D. Pedagogik mahorat: o'quv qo'llanma. – [nashriyot, yil].
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat: o'quv qo'llanma. – Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
5. Ibraimova F.X. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy ijodkorligini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari // "Science and innovation" xalqaro ilmiy jurnali. – 2023. – DOI: 10.5281/zenodo.7992848.
6. Sotbarova D.I. qizi. Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli ijodkorlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari. – Chirchiq: ChDPU, 2026. – https://zenodo.org/records/23190316.